

О. В. Пилипенко*Дніпропетровський національний університет імені Олеся Гончара***СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТОК ГРОМАДСЬКИХ РУХІВ НА ТЕРЕНАХ
УКРАЇНИ: РЕТРОСПЕКТИВНИЙ АНАЛІЗ**

Розкрито сутність громадських рухів як результату складної соціальної диференціації суспільства. Проаналізовано еволюцію громадських рухів на території України з середини XIX століття до сьогодення. Особливу увагу приділено громадським рухам радянських часів та проблемам і перспективам їх розвитку у незалежній Україні.

Ключові слова: громадський рух, політична ідеологія, громадянське суспільство, демократизація, політична опозиція

Два десятиліття демократичного державного будівництва продемонстрували, що у становленні громадянського суспільства в Україні, створенні нових механізмів взаємодії громадських інститутів і органів державного управління не можна покладатися тільки на екстраполяцію підходів, вироблених практикою державотворення розвинених демократій. Світові демократичні традиції обов'язково слід адаптувати до сучасних українських реалій. Відтак, це зумовлює необхідність вивчення громадських рухів як дієвого способу впливу громадян на поточні політичні процеси.

На нашу думку, активний розвиток громадських рухів свідчить про успішне становлення громадянського суспільства та розвиток демократії у країні. Громадські рухи є одним з ефективних і доступних засобів впливу на органи державної влади з боку населення, що здійснюється в умовах демократичного суспільства і правової держави. Оскільки перехід до демократії є складним і багатограним процесом, то й громадські організації та рухи також є комплексними поліфункціональними утвореннями. Відтак, причинно-наслідковий зв'язок між цими об'єктами політичних досліджень є актуальним предметом наукового дискурсу.

Громадські рухи відіграють надзвичайно важливу роль у демократизації суспільства. Громадський рух як добровільне формування людей виникає на основі їхнього свідомого волевиявлення відповідно до спільних політичних інтересів, прав і свобод. Масові рухи в умовах транзиту покликані стати потужною загальнонаціональною силою, яка б стала опорою всім демократичним силам у державі.

Громадські організації та рухи є результатом складної соціальної диференціації суспільства та потреб громадського впливу на управлінські процеси. Громадські рухи в Україні мають давню та непросту історію: протягом останніх століть українському народові довелося неодноразово доводити право на існування. Відсутність власної державності протягом тривалого часу зумовила необхідність консолідації патріотичних сил і національно-свідомої еліти України. Роздробленість українських земель, їх приналежність до різних держав зумовила різноманіття громадських рухів у Наддніпрянщині та на Галичині і водночас ускладнила комунікацію між представниками цих рухів.

Метою даної роботи є окреслити основні віхи розвитку громадських рухів на українських теренах у новітній час.

Дана проблематика є ґрунтовно висвітленою у науковій літературі – монографіях та науковій періодиці. Зокрема, вітчизняним громадським рухам приділяють увагу М. Алексієвець, О. Даниленко, Б. Захаров, Д. Князевич, О. Купріяничук, Б. Лаврук та інші. Зокрема, Б. Захаров у своїй монографії «Нарис історії дисидентського руху в Україні (1956-1987)» досліджує особливості розвитку антирадянських угруповань в УРСР, наголошуючи на важливості захисту прав людини в умовах тоталітарного режиму. Д.О. Князевич розглядає Народний рух як одне з перших демократичних об'єднань епохи кризи радянського ладу. Юрист О. Макаренко у своїх роботах розглядає проблеми становлення та перспективи розвитку екологічних рухів у незалежній Україні. Загалом тематика громадських рухів достатньо розкрита в українській науковій думці, втім, на нашу думку, бракує праць, які розглядають дану

проблему в історичній ретроспективі.

На нашу думку, еволюцію українських громадських рухів можна умовно поділити на наступні етапи: 1) імперський (з другої половини XIX ст. до 1914 р); 2) період Першої світової війни та національно-визвольних змагань (1914-1921 рр.); 3) міжвоєнний період та часи Другої світової війни (1921-1945 рр.); 4) радянський (1945-1991 рр.); 5) незалежний (з 1991 р. до наших днів). Ці етапи співпадають з основними періодами розвитку української державності, втім, дана періодизація є достатньо умовною.

Громадсько-політичне життя на українських теренах так чи інакше залучало різні верстви української спільноти, насамперед студентство та інтелігенцію. Дедалі посилювалася політична складова діяльності українських громадських гуртків та об'єднань [7, с. 24].

Наприкінці XIX ст. у національній свідомості українців утверджується народницька ідеологія. Справжнім представником народності постає українське селянство, яке після «національної зради» старої козацької еліти залишається чи не єдиним носієм цінностей української культури. Іншими рисами українського народництва постають культ рідної мови, усвідомлення мовної та етнічної єдності всіх українських земель, а також ідея унікальності української історії. Одним із головних завдань тогочасного покоління українських учених стає дослідження соціальної та побутової історії народу (селянських мас), засноване на принципах позитивізму.

Ідеологами народництва та організаторами національного українського руху були так звані «різночинці» – студенти, викладачі, письменники, актори, вчені, лікарі тощо. В своїй діяльності вони постійно підкреслювали демократичний характер української нації, а її селянську основу вважали головним джерелом сили українського руху. У кінці 50-х рр. у Києві оформилась українська Громада, членами якої були переважно студенти Київського університету ім. св. Володимира [5, с. 178]. У складі Громади були й колишні кирило-мефодіївці, і хлопомани – В. Антонович, М. Драгоманов, Б. Познанський, М. Зібер, П. Чубинський, І. Касьяненко та інші. Усього Київська громада нараховувала до трьохсот учасників. Поступово мережа громад охопила інші міста України: Чернігів, Полтаву, Харків, Одесу.

Громадівський рух другої половини XIX ст. в Україні був складовою частиною різночинсько-народницького етапу українського національного відродження. Сповідуючи демократичні ідеї, члени українських громад розгорнули різносторонню діяльність. Українська інтелігенція плідно працювала в галузі освіти, культури, наукових досліджень з української історії, етнографії, мови. Це була, по суті, опозиційна національна, політична й соціальна боротьба, спрямована на досягнення демократичного майбутнього України. Досвід громадівців став основою для створення на межі століть перших політичних партій. Революційні події 1905-1907 рр. у Росії надали нового поштовху національному руху, зумовивши, зокрема, створення Товариства українських поступовців - таємної позапартійної політичної і громадської організації українців в Російській імперії. Що стосується українських земель під контролем Австро-Угорщини, то громадські рухи були представлені насамперед москвофілами (прибічниками возз'єднання з Росією) та народовцями (поміркованими лібералами).

В історії національно-визвольних змагань українського народу особливе місце посідають 1914–1916 рр. – роки Першої світової війни, переддень Української революції 1917–1921 рр. Власне у цей період викристалізувалися державницькі погляди українських політичних партій та шляхи їх вирішення у тодішніх складних умовах. Вже 1 серпня 1914 року у Львові була створена міжпартійна політична організація – ГУР, яка мала представляти інтереси русинів (галицьких українців). До неї увійшли представники трьох українських політичних партій Східної Галичини – Національно-демократичної, Радикальної та Соціал-демократичної. Очолив цю організацію відомий на той час громадсько-політичний діяч, юрист К. Левицький [3, с. 66].

Невдачі російської армії на фронті та Лютнева революція 1917 р. у Петрограді

посилили національну свідомість і національно-визвольний рух в російській частині України, що привело до утворення у Києві Української Центральної Ради. Вона була громадською організацією, яка незабаром перетворилася у владний представницький орган, що репрезентував не тільки українців, а й національні меншини.

Під час визвольних змагань активно діяли різноманітні українські організації: «Селянська спілка», Український військовий клуб ім. П. Полуботка тощо. Народний рух поступово набув організованих ознак і чіткого національно-державного спрямування, наочно демонструючи зрушення в українському суспільному житті. Ці зрушення передусім відображали динаміку політичного розвитку української спільноти.

У цей же час зароджується й український екологічний рух. Значну роботу з пропаганди охорони природи, підготовки природоохоронних кадрів, прийняття і втілення в життя заходів по захисту конкретних пам'яток природи, довкілля, науково-дослідних пошуків, проводили Новоросійське товариство природодослідників, Харківське товариство любителів природи, Товариство подільських природодослідників і любителів природи, Миколаївське товариство любителів природи та ін. У 1917 р. в Україні діяли 20–30 громадських організацій, які займалися природоохоронною роботою, зі загальною кількістю активістів – декілька тисяч чоловік [1, с. 135-136].

Після поразки національно-визвольних змагань 1917-1921 рр. територію України було розділено між СРСР, Польщею, Чехословаччиною та Румунією. Характер політичних режимів цих держав зумовив громадську активність українців у різних регіонах. Якщо у СРСР панував авторитарний режим, що у 1930-ті рр. скотився до тоталітаризму, то у Польщі та Румунії диктатура була значно м'якшою, а Чехословаччина міжвоєнного періоду взагалі була демократичною, з дотриманням законів та прав національних меншин.

Остаточне утвердження однопартійності на початку 1920-х рр. в СРСР призвело до падіння громадської активності. Усі об'єднання та рухи, які суперечили марксистсько-ленінській доктрині, були заборонені. Натомість комуністична влада, прагнучи легітимізувати своє панування, створювала рухи та організації, що були повністю лояльними до Москви та керувалися безпосередньо ВКП(б). В Радянській Україні, як в інших республіках, було створено молодіжну організацію Комсомол, піонерську організацію для підлітків, які мали на меті індоктринацію радянських цінностей та підготовку молоді до будівництва комунізму та захисту Батьківщини. Для боротьби з релігією було створено Спілку воявничих безбожників, яка мала викоринити релігійний світогляд у громадян СРСР.

Втім, на території Польщі громадсько-політичне життя тривало, незважаючи на репресії з боку Варшави. У Галичині та на Волині діяли скаутські організації «Січ» та «Пласт», у 1929 р. було створено ОУН, що вдалася до терористичної боротьби проти польської влади. Крім того, діяло Українське національно-демократичне об'єднання (УНДО), утворене внаслідок об'єднання різних політичних сил Галичини й Волині. Головною метою УНДО проголосило боротьбу за самостійну й соборну Україну легальними засобами. Програмою-мінімум ця організація вважала досягнення автономії українських земель у складі Польщі, проте у зв'язку з антиукраїнською політикою польського уряду вона дуже швидко втрачала своїх прихильників. УНДО разом з національними товариствами («Просвіта», «Рідна школа») неодноразово ставали на захист прав рідної мови, насамперед в освітніх закладах, виховуючи серед українського населення почуття поваги до рідної мови [8, с. 124].

У Чехословаччині діяв Український громадський комітет, створений 7 липня 1921 р. у Празі з ініціативи групи українських громадян. Він мав своїм завданням всебічну опіку українських емігрантів і репрезентації їх перед чехословацьким урядом. Статут, затверджений владою Чехословацької республіки (точніше – Міністерством внутрішніх справ) 1 липня 1921 р. (згодом, трохи в змінений формі – 19 лютого 1924 р.) вказував на те, що Український громадський комітет є приватним добродійним товариством, що має метою всебічну допомогу українцям, що мешкали на території

Чехословаччини [2, с. 279].

Що ж стосується Буковини, то вона у 1918-1940 рр. перебувала у складі Румунії. Офіційний Бухарест проводив жорстку політику по відношенню до місцевого населення. Саме зростаючою дискримінаційною політикою влади й намаганням румунізувати місцеве населення можна пояснити посилення на Буковині в 30-х рр. ХХ ст. українського націоналістичного руху, який охоплює молодь, у першу чергу через спортивне товариство «Мазепа» та студентське товариство «Залізник», а також знаходить підтримку серед селян [10, с. 226].

Окупація території України військами Німеччини та її союзників у 1941 – 1944 рр. завдала серйозного удару по громадсько-політичним об'єднанням. Представники інтелігенції були піддані репресіям, значна частина знаходилася у німецьких концтаборах або загинула. Нацистський «Новий порядок», попри свою антигуманну сутність, за умов абсолютної лояльності до себе дозволяв створення місцевим жителям організацій (часто антагоністичних або ворогуючих між собою), які мали можливість діяти в галузі культури, освіти та соціальної допомоги. Створення цих організацій відбувалося двома шляхами: перший - стихійна ініціатива громадян, другий - цілеспрямована робота легальних і нелегальних громадських об'єднань для використання їх у власних інтересах. На окупованих територіях діяли як радянські підпільні групи, так і власне українські організації ОУН та мережа «Просвіт», що займалися видавництвом друкованої продукції українською мовою, ремонтом та відновленням храмів, розкриттям злочинів більшовицького режиму.

Своєрідними громадськими організаціями виступали, на нашу думку, і редколегії дозволених німцями газет. Члени цих редколегій займалися не тільки журналістикою, а й брали активну участь у суспільному житті. Цим вони справляли на громадськість вплив, який часто перевищував вплив чисто громадських організацій. Формування державницьких доктрин, тлумачення ідеології українського націоналізму, згуртування українців, боротьба з комунізмом – провідні теми функціонування окупаційної преси [11, с.93].

У 1945 р. Закарпаття було включено до складу СРСР, відтак, комуністичний режим було встановлено в усіх регіонах сучасної України. Втім, смерть Сталіна у 1953 р. зумовила певну «відлигу» у суспільно-політичному житті: припинилися масові репресії. У 1959 р. було створено Українську робітничо-селянську спілку, що мала на меті мирну боротьбу проти тоталітарного режиму. Вагомий внесок у розвиток правозахисного руху в УРСР вніс В. Чорновіл, який редагував «самвидавний» журнал «Український вісник». Ідеї ненасильницького спротиву отримали продовження у діяльності Української Гельсінської групи. Завданням цього об'єднання було доводити факти порушення прав людини та націй в Україні до відома ширших кіл української та міжнародної громадськості, до урядів усіх держав.

Провідне місце серед опозиційних сил у радянський період посідав український національно-визвольний рух (національно-орієнтоване дисидентство), рухи етнічних меншин (кримськотатарський та єврейський рухи за повернення на історичну Батьківщину), рух за свободу совісті і свободу віросповідання тощо. Творчість письменників-«шістдесятників» стала яскравим свідченням прагнень української нації до самовизначення. У 1978 р. розпочався випуск «Українського бюлетеня», який фіксував порушення прав людини і громадянина в УРСР. У 1988 р. УГГ було перетворено на Українську Гельсінкську спілку, що мала вже явне політичне забарвлення [4, с.83].

Перебудова, що розпочалася у 1985 р., зумовила лібералізацію суспільно-політичного життя. Флагманом національно-визвольної боротьби в умовах кризи радянського режиму став Народний рух України за перебудову. Рух вимагав демократичного і справедливого розв'язання проблем, пов'язаних з буттям і розвитком українського народу. Підтримуючи права етнічних меншин на відкриття шкіл, створення товариств, заснування періодичних видань, НРУ наполягав на тому, що аналогічні права мають й українці, що проживають за межами УРСР – на Кубані, в Сибіру, Казахстані. Рух боровся за відновлення національних символів

України: синьо-жовтого прапора та тризуба [6, с. 152]. Так, 3 квітня 1990 р. над Львівською міською радою вперше в УРСР було піднято синьо-жовтий прапор. Народний рух України за перебудову (а пізніше – за незалежність) відіграв значну роль у відновленні української державності. Загальновідомою є акція «Ланцюг єднання», проведена Рухом 21 січня 1990 р. У 1989 р. було засновано Товариство української мови імені Тараса Шевченка, що на хвилі національного піднесення об'єднало численні організації та гуртки з метою відродити й утвердити українську мову в Україні й серед українців зарубіжжя.

Здобуття Україною незалежності відкрило нові можливості для створення різноманітних громадських рухів нових напрямів. У 1992 р. Верховна Рада ухвалила текст Закону України «Про об'єднання громадян», що дало початок осучасненню нормативно-правової бази функціонування громадських рухів. На сьогодні в Україні діє велика кількість екологічних, жіночих, військово-патріотичних, культурних та інших рухів.

Так, серед екологічних об'єднань варто згадати Українське товариство охорони природи, асоціацію «Зелений світ», Національний екологічний центр, Українська екологічна академія наук, Всеукраїнську Екологічну лігу тощо [10, с.230]. Велике значення в загальнодержавній системі охорони навколишнього природного середовища мають неурядові громадські рухи, організації, які зазвичай співпрацюють із державними природоохоронними органами та міжнародними організаціями.

Говорячи про громадські рухи, що мають яскраво виражене політичне забарвлення, варто відзначити рух «Пора», який згодом перетворився на однойменну партію. Він був створений у 2004 р. за зразком сербського руху «Отпор» та грузинської організації «Кмара». Українська «Пора» мала вертикальну ієрархічну структуру. Активісти переважно займали конкретні посади та отримували грошову винагороду; фінансування здійснювалось на основі грантів. «Пора» відіграла ключову роль у мобілізації населення під час Помаранчевої революції 2004 р. У південних та особливо східних регіонах сьогодні є популярним рух «Російськомовна Україна», що відстоює право російськомовних громадян на навчання та ведення діловодства рідною мовою.

В Україні сьогодні виникають і локальні громадські рухи, що зазвичай позбавлені ідеологічного забарвлення і спрямовані на вирішення місцевих проблем, пов'язаних з господарством. Так, у 2003 р. в українській столиці сформувався рух «Кияни за громадський транспорт», метою якого було збереження в існуючому вигляді системи міського електротранспорту. У 2004-2005 роках це рух добився збереження всіх трамвайних маршрутів на Оболоні.

Сьогодні спостерігається тенденція до переходу діяльності громадських рухів у віртуальну площину. Мережа Інтернет надає нові потужні можливості для фінансування рухів та до обміну інформацією між їх представниками. В Україні протягом останнього десятиліття активно формуються мережеві співтовариства, здійснюється групування користувачів за певними інформаційними інтересами, що особливо помітно у соціальних мережах. Інтернет вже набув такого розвитку, що став одним з найпотужніших різновидів комунікації і засобів впливу як на думки (свідомість), так і на дії громадян.

Отже, громадські рухи в Україні мають давню історію, що зумовлено давніми демократичними традиціями нашого народу, його прагненням до самостійного вирішення політичних питань. Незважаючи на відсутність власної державності, українці об'єднувалися і ставали на захист рідної мови, культури, релігії. Під владою Російської імперії, Австро-Угорщини, Польщі, Радянського Союзу українці зберігали національну ідентичність, захищали її як мирним, так і збройним шляхом. Громадські рухи другої половини XIX століття виникли як гуртки інтелігенції, втім, до їх складу долучалися й представники простого народу, що було зумовлено поширенням письменності та освіти. Правлячі верхівки Петербургу, Відня, Варшави та Москви чинили опір національному відродженню української нації, перешкождали вільному розвитку культури та мови, втім, громадські рухи, очолювані

представниками інтелігенції, вибороли нашому народові право на незалежне життя нарівні з іншими націями.

Що ж стосується громадських рухів незалежної України, то вони відстоюють переважно не інтереси нації в цілому, а конкретних верств населення. Посилюється тенденція до їх спеціалізації: виникають жіночі, екологічні, мовно-культурні, релігійні рухи.

Удосконалення українського законодавства щодо розвитку громадських рухів, підвищення ролі громадських організацій у процесі становлення та зміцнення громадянського суспільства в Україні передбачають обов'язкове врахування як історичних та національних традицій, так і досягнень світової науки про розвиток громадського руху. Особливої актуальності набуває подальше удосконалення методології дослідження та оптимізації управлінських процесів взаємодії між органами державної влади, місцевого самоврядування і громадськими організаціями.

Бібліографічні посилання:

1. Алексієвць М. Екологічний рух в Україні: історична ретроспектива, сучасність і перспективи [Текст] / М. Алексієвць // Україна–Європа–Світ. Міжнародний збірник наукових праць. Серія: Історія, міжнародні відносини. – 2010. – Вип. 5. – Ч. 1. – С. 134–139
2. Даниленко О. Роль Українського громадського комітету в соціальній адаптації емігрантів [Текст] / О. Даниленко // Проблеми історії України: Факти, судження, пошуки. Вип. 9. – К., 2003. – С. 278–295.
3. Замлинський Т.І. Український національно-визвольний рух у 1914-1916 рр. [Текст] / Т.І. Замлинський // Вісник Національного університету «Львівська політехніка». – Серія «Держава та армія». – 2010. – Вип. 670. – С. 65–69.
4. Захаров Б. Нарис історії дисидентського руху в Україні (1956-1987) [Текст] / Б. Захаров. – Х. : Фоліо, 2003. – 144 с.
5. Іванова Л.Г. Суспільно-політичний рух 60-х рр. XIX ст. в Україні: до проблеми становлення ідеології [Текст] / Л.Г. Іванова, Р.П. Іванченко. – К. : Міжнародний інститут лінгвістики і права, 2000. – 349 с.
6. Князевич Д.О. Народний рух України за перебудову й переосмислення історичного досвіду українського народу [Текст] / В.О. Князевич // Гілея. – 2011. – Вип. 53. – С. 151–157.
7. Купріячук О. Організаційні форми українського національного руху другої половини XIX – початку XX століття: новітня історіографія [Текст] / О. Купріячук // Вісник Київського національного університету ім. Тараса Шевченка. – 2011. – Вип. – С. 24–27
8. Лаврук Б. Культурно-освітня діяльність УНДО [Текст] / Б. Лаврук // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: Історія. – 2010. – Вип. 2. – С. 122–126.
9. Макаренко О.Ю. Роль громадських природоохоронних організацій у сфері охорони надр України [Текст] / О.Ю. Макаренко // Часопис Київського університету права. – 2013. – № 1. – С. 230–233.
10. Мищак І. Становище Північної Буковини та Бессарабії у складі Румунії перед приєднанням до Української РСР: історіографія [Текст] / І. Мищак // Спеціальні історичні дисципліни: питання теорії та методики. – 2007. – № 15/16. – С. 222–232.
11. Слободянюк М. Громадські організації в політичній роботі ОУН [Текст] / М. Слободянюк // Гуманітарний журнал. – 2009. – Вип. 3-4. – С. 91–95.

Пилипенко О. В. Становление и развитие гражданских движений на территории Украины: ретроспективный анализ

Раскрыта сущность общественных движений как результата сложной социальной дифференциации общества. Проанализирована эволюция общественных движений на территории Украины с середины XIX века до наших дней. Особое внимание уделено общественным движениям советских времен и проблемам и перспективам их развития в независимой Украине.

Ключевые слова: общественное движение, политическая идеология, гражданское общество, демократизация, политическая оппозиция

Pylypenko O. The emergence and development of civil movements in Ukrainian territory: a retrospective analysis

The essence of social movements as a result of complicated social differentiation is considered. The evolution of social movements in Ukraine since the middle of the 19th century till today is analyzed. A special attention is paid to civil movements of the Soviet times and their future in independent Ukraine.

The development of political movements is divided into five periods according to the history of Ukraine. The author underlines that civil movements in Ukraine have always engaged different

groups of society, not only nobility and bourgeoisie, but also professors, merchants, workers and even peasants. The division of Ukrainian lands between different states was a destructive factor for social self-organization, but political leaders managed to mobilize citizens even within the conditions of wars and repressions. The social movements of the past made possible the existence of Ukrainian nation as an ethnic and political commonwealth.

The purpose of the article is to describe the main tendencies of the development of Ukrainian civil movements. The ethnic, economic, religious and political dimensions of movements are considered. The author pays attention to the development of political movements in Ukrainian lands under foreign occupation: Polish, Czech, Hungarian and Romanian. The reaction of the authorities is also analyzed. A special attention is paid to political activity during the Second World War, when Ukrainian citizens organized themselves to defend their lives and civil rights.

The information support of social movements is considered. The propaganda policy and mass communication of Ukrainian movements in different times is described.

Modern social movements often succeed the Soviet ones. Some of them transform to political parties, like Narodnyi Rukh and Pora. Some movements are free from politics and are formed to defend nature or special groups of citizens. In the article the role of mass media and Internet in modern social activity is underlined. According to the article, civil movements use Internet to multiply their support. The legislative aspects of civil movements' functioning are considered. The author concludes that Ukrainian civil movements have made a great deal in obtaining independence by our country.

Keywords: political movement, political ideology, civil society, democratization, political opposition.

Надійшла до редколегії: 14.12.2013 р.

УДК 323.2

Л. І. Риженкова

Дніпропетровський національний університет імені Олеся Гончара

ПАРТІЙНО-ГРОМАДСЬКА ВЗАЄМОДІЯ У КОНТЕКСТІ ПРОЦЕСІВ СУЧАСНОЇ ПОЛІТИЧНОЇ КОМУНІКАЦІЇ

Стаття розглядає ключові засади партійно-громадської взаємодії у просторі соціальних та політичних комунікацій. Встановлюються оптимальні канали комунікацій між партіями та громадянами. Розглядається питання перспективи партійно-громадської взаємодії в сучасній Україні.

Ключові слова: партійно-громадська взаємодія, політична комунікація, політичний імідж, політична маніпуляція, громадянське суспільство.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Партійно-громадська взаємодія в контексті розвитку політичної комунікації набуває ключового значення через збільшення можливостей і ролі громадської підтримки для подальшого організаційного зростання та досягнення конкурентних переваг в межах боротьби за владу. Природа сучасної політичної комунікації відзначається багатоканальністю передавання інформації та її різноманіттям. Зниження ефективності впливу засобів масової комунікації, збільшення конкуренції в інформаційному полі фрагментації цільових груп великого значення набуває безпосереднє особистісне спілкування в як найбільш ефективний спосіб трансляції політичних пропозицій та програмних положень політичних сил, оскільки він відзначається адресністю та емотивністю впливу на формування позитивного образу політичних партій.

Серед останніх публікацій, у яких розпочато розв'язання проблеми, порушеної в даній статті великого значення набули розробки вітчизняних і зарубіжних авторів. Зокрема, український політолог О. І. Анастасов [1] досліджував проблему домінуючої партії як чинника політичної інтеграції перехідних суспільств; Н. П. Гедікова [3] долучилася до розробки української перспективи ідейних та політико-правових засад лібералізму; О.І. Погребенник [8] розкрив специфіку організаційної структури як чиннику функціонування політичних партій. Російські науковці також вивчали процеси комунікаційної взаємодії партій та громадських структур. У роботі «Політичні партії в Росії», автором якої є І. В. Джус [6], розглянуто специфіку соціальної бази російських партій; Г. В.Голосов та А.В. Ліхтенштейн [4] розкрили зміст категорії «партії влади» в умовах російського інституціонального дизайну. Поряд з цим проблема партійно-громадської взаємодії у комунікаційній сфері досі